

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાત હાઈકોર્ટમાં

આર/ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૨૫/૨૦૦૪

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વિમલ કે. વ્યાસ

સહી/—

=====

રિપોર્ટિંગની મંજૂરી	હા	ના

=====

માવજીભાઈ મેઘાજીભાઈ પરમાર

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી ધ્રુવ ટોલિયા (૯૨૪૯)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફે વિદ્વાન એપીપી શ્રી યુવરાજ બ્રહ્મભટ્ટ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વિમલ કે. વ્યાસ

તારીખ: ૧૦/૧૦/૨૦૨૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. અપીલકર્તા-દોષિત (એટલે કે મૂળ આરોપી) દ્વારા ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૭૪ હેઠળ હાલની અપીલ દાખલ કરેલ છે, જેમાં વિદ્વાન સ્પેશિયલ જજ અને સેશન્સ જજ, અમરેલી દ્વારા સ્પેશિયલ કેસ નં. ૨૨/૨૦૦૨ માં પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૦૪ ના દોષિત ઠરાવતા અને સજાના ચુકાદા અને હુકમને પડકારવામાં આવ્યો છે, જેના દ્વારા વિદ્વાન સ્પેશિયલ જજ દ્વારા આરોપીને ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૭, કલમ ૧૩(૧)(ડી) સાથે વંચાણે લેતા કલમ ૧૩(૨) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યા હતા, અને પરિણામે, ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ ની કલમ ૭ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે તેમને એક વર્ષની સખત કેદની સજા અને રૂ. ૧૦,૦૦૦=૦૦ નો દંડ ફટકારવામાં આવ્યો હતો અને ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ ની કલમ ૧૩(૧)(ડી) સાથે

વંચાણે લેતા કલમ ૧૩(૨) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે ત્રણ વર્ષની સખત કેદની સજા અને રૂ. ૧૦,૦૦૦=૦૦ નો દંડ ફટકારવામાં આવ્યો હતો.

ફરિયાદપક્ષનો કેસ :

૨. ફરિયાદપક્ષનો કેસ, ટૂંકમાં, એવો છે કે તારીખ ૨૮.૩.૨૦૦૨ ના રોજ આશરે ૧૯:૧૫ કલાકે, ગ્રામ પંચાયત કચેરી પાસે, અપીલકર્તા-આરોપી, જેઓ વર્ગ-૩ ના સરકારી કર્મચારી તરીકે દેદાન ગ્રામ પંચાયત, તાલુકો ખાંભા, જિલ્લો અમરેલી ખાતે તલાટી-કમ-મંત્રી તરીકે ફરજ બજાવતા હતા, તેમણે પંચાયતના રેકૉર્ડમાં ફેરફાર નોંધ કરવાના હેતુથી ફરિયાદી સવજીભાઈ બાબુભાઈ સાંખટ પાસેથી રૂ. ૨૦૦=૦૦ ની ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી કરી હતી અને સ્વીકારી હતી.

૩. ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો છે કે ફરિયાદીના ભાઈ, એટલે કે, મગનભાઈ બાબુભાઈ સાંખટે, દેદાન ગામમાં એક રહેણાંક મકાન ખરીદ્યું હતું, અને પંચાયતના રેકૉર્ડમાં તે મકાન પોતાના નામે ટ્રાન્સફર કરવાના હેતુથી, તેમણે આ કામ તેમના ભાઈ (એટલે કે ફરિયાદી - સવજીભાઈ બાબુભાઈ સાંખટ) ને સોંપ્યું હતું.

૪. ફરિયાદપક્ષનો વધુ કેસ એવો છે કે જ્યારે ફરિયાદીએ પંચાયતના રેકૉર્ડમાં પોતાના ભાઈના નામે મકાન ટ્રાન્સફર કરવા માટેની અરજી મકાનને લગતા જરૂરી દસ્તાવેજો સાથે દાખલ કરી હતી, ત્યારે અપીલકર્તા-આરોપીએ, એક જાહેર સેવક હોવાના નાતે, સદર કામ માટે ફરિયાદી પાસેથી રૂ. ૨૦૦=૦૦ ની

ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી કરી હતી, જે કામ કરવાની તેમની સત્તાવાર ફરજ મુજબ તેઓ અન્યથા ફરજબેન હતા.

૫. એવો આક્ષેપ છે કે ફરિયાદીએ પોતાના ભાઈ મગનભાઈના નામે મકાન ટ્રાન્સફર કરવા અંગે પંચાયતના રેકૉર્ડમાં ફેરફાર નોંધ કરવા માટે અપીલકર્તા-આરોપીને બે વખત વેચાણ-દસ્તાવેજની નકલો પૂરી પાડી હતી. જો કે, બંને પ્રસંગોએ અપીલકર્તા-આરોપીએ વેચાણ-દસ્તાવેજની નકલો ગુમાવી દીધી હતી અને ફરિયાદી પાસેથી રૂ. ૫૦૦=૦૦ ની ગેરકાયદેસર લાંચ માટે આગ્રહ રાખતા હતા, અને જ્યારે ફરિયાદીએ થોડો ઘટાડો કરવા માટે આજીજી કરી, ત્યારે તેમણે ફરિયાદીને તારીખ ૨૮.૦૩.૨૦૦૨ ના રોજ સાંજે આશરે ૫ વાગ્યે તેમના નિવાસસ્થાને અથવા પંચાયત કચેરી ખાતે તેમને રૂ. ૨૦૦=૦૦ ચૂકવવા માટે કહ્યું.

૬. છેવટે, તારીખ ૨૮.૦૩.૨૦૦૨ ના રોજ ૧૩:૦૦ કલાકે, ફરિયાદી - સવજીભાઈ બાબુભાઈ સાંખટ દ્વારા અપીલકર્તા-આરોપી માવજીભાઈ મેઘજીભાઈ પરમાર, તલાટી-કમ-મંત્રી, દેદાન ગ્રામ પંચાયત, તાલુકો ખાંભા, જિલ્લો અમરેલી વિરુદ્ધ એ.સી.બી. પોલીસ સ્ટેશન, અમરેલી સમક્ષ આ અંગેની એક ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી. સદર ફરિયાદના આધારે, એક છટકું ગોઠવવામાં આવ્યું હતું અને અપીલકર્તા-આરોપી લાંચ સ્વીકારતા રંગેહાથ ઝડપાઈ ગયા હતા.

૭. ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ ની કલમ ૭, ૧૩(૨) અને ૧૩(૧)(ડી) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે એ.સી.બી. પોલીસ સ્ટેશન, અમરેલી સમક્ષ નોંધાયેલ ક્રાઈમ રજીસ્ટર નં. ૧/૨૦૦૨ થી અપીલકર્તા-આરોપી વિરુદ્ધ ગુનો નોંધવામાં આવ્યો હતો. તપાસ શરૂ કરવામાં આવી હતી, અને તપાસ દરમિયાન, બનાવથી પરિચિત સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા હતા, અને દસ્તાવેજી પુરાવાઓ એકત્રિત કરવામાં આવ્યા હતા. તપાસ પૂર્ણ થયા પર, અપીલકર્તા-આરોપી વિરુદ્ધ ઉપરોક્ત ગુનાઓ માટે ચાર્જ-શીટ દાખલ કરવામાં આવી હતી અને વિદ્વાન સ્પેશિયલ જજ અને સેશન્સ જજ, અમરેલી દ્વારા તેમની સામે કેસ ચલાવવામાં આવ્યો હતો. આક્ષેપ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદપક્ષ દ્વારા કેટલાક સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને વિવિધ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા.

૮. ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ ની કલમ ૭, કલમ ૧૩(૧)(ડી) સાથે વંચાણે લેતા કલમ ૧૩(૨) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે તારીખ ૦૮.૦૯.૨૦૦૩ ના રોજ આંક ૩ થી અપીલકર્તા-આરોપી વિરુદ્ધ તહોમતનામું ઘડવામાં આવ્યું હતું. અપીલકર્તા-આરોપીનો ખુલાસો આંક ૪ થી નોંધવામાં આવ્યો હતો અને અપીલકર્તા-આરોપીએ નિર્દોષ હોવાનો દાવો કરીને પોતાના ગુનાનો ઈનકાર કર્યો હતો અને કેસ ચલાવવાની માંગ કરી હતી.

૯. આક્ષેપ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદપક્ષ દ્વારા નીચે મુજબ સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને દસ્તાવેજી પુરાવાઓ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા :

નં.	સાક્ષીઓનું નામ	આંક
૧.	સવજીભાઈ બાબુભાઈ સાંખટ - ફરિયાદી	૧૧
૨.	નરેન્દ્રભાઈ નવલશંકર જાની - પંચ નં. ૧	૧૩
૩.	યુનુસભાઈ મહંમદભાઈ મુનશી - મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારી	૧૯
૪.	કાંતિલાલ પંચાભાઈ ચૌધરી - છટકું ગોઠવનાર અધિકારી અને પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, એ.સી.બી. પોલીસ સ્ટેશન, અમરેલી	૪૦
૫.	ગોવિંદભાઈ જેઠાલાલ યાદવ - તપાસ અધિકારી	૪૨

દસ્તાવેજ પુરાવા

અનુક્રમ નં.	દસ્તાવેજનું વર્ણન	આંક
૧	ફરિયાદ	૧૨
૨	પંચનામું	૧૪
૩	આરોપી પાસેથી જપ્ત કરાયેલા મુદ્દામાલનો સીઝર મેમો	૧૫
૪	ધ પી.સી. એક્ટ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૯ મુજબ આરોપી સામે કેસ આગળ ચલાવવા માટેનો મંજૂરી પત્ર	૨૦
૫	આરોપી જિલ્લા પંચાયત, અમરેલીમાં જાહેર સેવક તરીકે ફરજ બજાવે છે તે દર્શાવવા માટે આરોપીની સર્વિસ બુકના પ્રથમ પાનાની પ્રમાણિત નકલ.	૪૩

૧૦. પુરાવાની નોંધણી પૂર્ણ થયા પર, નીચલી અદાલતે અપીલકર્તા-આરોપી વિરુદ્ધ દેખાતા ગુનાહિત સંજોગો સમજાવ્યા હતા. ધ સીઆર.પી.સી. ની કલમ

૩૧૩ હેઠળ નોંધવામાં આવેલા તેમના વધુ નિવેદનમાં, અપીલકર્તા-આરોપીએ લાંચ સ્વીકારવાના ફરિયાદપક્ષ દ્વારા તેમની સામે લગાવવામાં આવેલા આક્ષેપોને નકારી કાઢ્યા હતા અને જણાવ્યું હતું કે તેઓ નિર્દોષ છે અને તેમને કથિત ગુનામાં ખોટી રીતે ફસાવવામાં આવ્યા છે. અપીલકર્તા-આરોપીએ આંક ૪૪ થી દસ્તાવેજી પુરાવા સાથે તેમના બચાવમાં કેટલાક પુરાવાઓ પણ રજૂ કર્યા છે.

૧૧. ખટલો પૂર્ણ થયા પર, નીચલી અદાલતે, તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૦૪ ના ચુકાદા અને હુકમથી, અપીલકર્તા-આરોપીને ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ ની કલમ ૭, કલમ ૧૩(૧)(ડી) સાથે વંચાણે લેતા કલમ ૧૩(૨) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે દોષિત ઠરાવ્યા હતા, અને પરિણામે, તેમને ત્રણ વર્ષની સખત કેદની સજા અને રૂ. ૨૦,૦૦૦=૦૦ નો દંડ, અને દંડની ચુકવણી કરવામાં કસૂરવાર ઠરવા પર, વધુ બે મહિનાની કેદની સજા ફટકારી હતી.

૧૨. ઉપરોક્ત દોષિત ઠરાવતા અને સજાના ચુકાદા અને હુકમથી નારાજ અને અસંતુષ્ટ થઈને, દોષિતે આ અદાલત સમક્ષ શીર્ષકવાળી ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૨૫/૨૦૦૪ દાખલ કરી હતી, જે આ અદાલતની સમક્ષ બેંચ દ્વારા તારીખ ૧૩.૦૮.૨૦૦૪ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા હુકમથી દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૧૩. અપીલકર્તા-દોષિત તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ધ્રુવ ટોલિયા અને સામાવાળા - રાજ્ય તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન એપીપી શ્રી યુવરાજ બ્રહ્મભટ્ટને સાંભળવામાં આવ્યા.

અપીલકર્તા-દોષિત તરફથી રજૂઆતો :

૧૪. શરૂઆતમાં, અપીલકર્તા (એટલે કે મૂળ આરોપી-દોષિત) તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ધ્રુવ ટોલિયાએ રજૂઆત કરી છે કે નિઃશંકપણે નીચલી અદાલતે અપીલકર્તા-આરોપીને ધ કર્પ્શન એક્ટ ની કલમ ૭ અને કલમ ૧૩(૧)(ડી) સાથે વંચાણે લેતા કલમ ૧૩(૨) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે દોષિત ઠરાવ્યા છે, અને તેમને ત્રણ વર્ષની સખત કેદની સજા અને રૂ. ૨૦,૦૦૦=૦૦ નો દંડ ફટકાર્યો છે. તેમણે રજૂઆત કરી છે કે ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો છે કે અપીલકર્તા-આરોપી ફરિયાદી પાસેથી ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી કરી રહ્યા હતા અને તેઓ ફરિયાદી પાસેથી લાંચની રકમ સ્વીકારતા રંગેહાથ ઝડપાઈ ગયા હતા. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ટોલિયાએ, ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવા તેમજ વાદગ્રસ્ત હુકમ તરફ આ અદાલતનું ધ્યાન દોરતા રજૂઆત કરી છે કે ફરિયાદપક્ષનો સમગ્ર કેસ ખોટો અને ઉપજાવી કાઢેલો છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ગુનાના આવશ્યક તત્વો, ખાસ કરીને, માંગણી, સ્વીકૃતિ અને જમીને વ્યાજબી શંકાની પેલે પાર સાબિત કરવા માટે ફરિયાદપક્ષે કોઈ નક્કર અને ખાતરીજનક પુરાવા રજૂ કર્યા નથી.

૧૫. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ટોલિયાએ રજૂઆત કરી છે કે અપીલકર્તા-આરોપીએ તેમના વધુ નિવેદનમાં જણાવ્યું છે કે આ રકમ તેમના દ્વારા સ્વીકારવામાં આવી હતી કારણ કે તે ફરિયાદી દ્વારા વિવાદિત મકાનના વેરાના બીલની બાકી રકમ ચૂકવવા માટે તેમને આપવામાં આવી હતી અને તેમને કથિત ગુનામાં ખોટી રીતે ફસાવવામાં આવ્યા છે. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ટોલિયાએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે અપીલકર્તા-આરોપી દ્વારા એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે ફરિયાદી દ્વારા ગ્રામ પંચાયતના એક કર્મચારી શાંતિલાલ દામોદર જોષીની મિલીભગતથી તેમની સામે ખોટી ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમણે હાલના ફરિયાદી સાથે મળીને ભાવનગરની લેબર કોર્ટ સમક્ષ પંચાયત વિરુદ્ધ કેસ દાખલ કર્યો હતો, જેમાં અપીલકર્તા-આરોપીએ ફરિયાદી વિરુદ્ધ પંચાયતને કેટલીક માહિતી પૂરી પાડી હતી. તેથી, ફરિયાદીને અપીલકર્તા-આરોપી સામે અંગત અદાવત છે. અપીલકર્તા-આરોપીએ જણાવ્યું છે કે સદર રકમ લાંચ તરીકે આપવામાં આવી ન હતી.

૧૬. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ હેઠળના ગુનાની રચના માટે જરૂરી સૌથી મહત્વપૂર્ણ અને આવશ્યક તત્વોમાંનું એક 'માંગણી' છે. માંગણીને નક્કર અને ખાતરીજનક પુરાવા આપીને વ્યાજબી શંકાની પેલે પાર સાબિત કરવી પડે છે. જો ફરિયાદીના પુરાવાને વાંચવામાં આવે અને તેનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે, તો એવું જણાય છે કે કથિત બનાવના સમયે, એટલે કે વર્ષ ૨૦૦૨ માં, અપીલકર્તા-આરોપી દેદાન ગ્રામ પંચાયત, તાલુકો

ખાંભા, જિલ્લો અમરેલી ખાતે તલાટી-કમ-મંત્રી તરીકે ફરજ બજાવતા હતા. એવો આક્ષેપ છે કે પંચાયતના રેકૉર્ડમાં પોતાના ભાઈ મગનભાઈના નામે મકાન ટ્રાન્સફર કરવા માટે અપીલકર્તા-આરોપી ફરિયાદી પાસેથી રૂ. ૨૦૦=૦૦ ની માંગણી કરી રહ્યા હતા.

૧૭. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ટોલિયાએ રજૂઆત કરી છે કે એ ધ્યાનમાં રાખવા માટે એક મહત્વપૂર્ણ પરિબળ છે કે શું અપીલકર્તા-આરોપીએ કોઈ સત્તાવાર કાર્ય કરવા માટે અથવા કરવાથી દૂર રહેવા માટે અથવા તેમના સત્તાવાર કાર્યોના અમલીકરણમાં કોઈ તરફેણ કે ગેરતરફેણ બતાવવાના હેતુથી અથવા ઇનામ તરીકે લાંચ મેળવી હતી કે કેમ. હાલના કેસમાં, જ્યાં સુધી માંગણીનો સંબંધ છે જે એક મહત્વપૂર્ણ તત્વ સમાન છે, તે અંગેના પુરાવા ખૂબ જ અપૂરતા અને અત્યંત અસંભવિત છે.

૧૮. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ટોલિયાએ આ અદાલતનું ધ્યાન જિલ્લા વિકાસ અધિકારી, અમરેલી દ્વારા તાલુકા વિકાસ અધિકારી, ખાંભાને સંબોધિત તારીખ ૨૭.૧૨.૨૦૦૧ ના એક પત્ર (આંક ૨૧) તરફ દોર્યું છે. આ પત્ર દ્વારા, એવી ચેતવણી સાથે જમીન મહેસૂલ અને અન્ય વેરાની વસૂલાત પ્રક્રિયાને વેગ આપવા માટે સૂચના આપવામાં આવી હતી કે આ કાર્યવાહીમાં કોઈપણ બેદરકારી સંબંધિત અધિકારી/કર્મચારીના વાર્ષિક ખાનગી અહેવાલ પત્રમાં નોંધવામાં આવશે. અદાલતનું ધ્યાન તાલુકા વિકાસ અધિકારી દ્વારા આ પત્ર પર કરવામાં આવેલા શેરા તરફ પણ દોરવામાં આવ્યું હતું, જે દર્શાવે છે કે ગ્રામ પંચાયતના

કર્મચારીઓને જમીન મહેસૂલની બાકી રકમ વસૂલવા માટે સઘન ડોર-ટુ-ડોર વસૂલાત પ્રયાસો હાથ ધરવા માટે સૂચના આપવામાં આવી હતી. તદુપરાંત, વિદ્વાન વકીલે હાલના અપીલકર્તા-આરોપી દ્વારા તેમની તલાટી-કમ-મંત્રી તરીકેની હેસિયતથી લખવામાં આવેલા તારીખ ૦૭.૦૧.૨૦૦૨ ના એક પત્ર તરફ ધ્યાન દોર્યું છે, જેમાં દેદાન ગ્રામ પંચાયત, તાલુકો ખાંભા, જિલ્લો અમરેલીના કર્મચારીઓ, એટલે કે, શ્રી શાંતિલાલ દામોદર જોષી અને શ્રી જે.એચ.જાનીને, જમીન મહેસૂલની સો ટકા વસૂલાત સુનિશ્ચિત કરવા માટે કડક પગલાં હાથ ધરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે. વધુમાં, વિદ્વાન વકીલે અપીલકર્તા-આરોપીની ખાતાકીય અપીલમાં ગાંધીનગરના સંયુક્ત સચિવ, પંચાયત, ગ્રામ ગૃહ નિર્માણ અને ગ્રામ વિકાસ વિભાગ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૨૦.૦૨.૨૦૦૩ ના હુકમનો સંદર્ભ આપ્યો છે, જે આંક ૩૫ થી રજૂ કરવામાં આવ્યો છે.

૧૯. ઉપરોક્ત તમામ દસ્તાવેજ પુરાવાઓ પર આધાર રાખીને, વિદ્વાન વકીલ શ્રી ટોલિયાએ રજૂઆત કરી છે કે આ કેસની શરૂઆતથી જ, અપીલકર્તા-આરોપીએ સ્પષ્ટ બચાવ જાળવી રાખ્યો છે કે જિલ્લા વિકાસ અધિકારી, અમરેલીના સૂચના પત્ર (આંક ૨૧) ને અનુસરીને, અપીલકર્તા-આરોપીએ જમીન મહેસૂલની બાકી રકમ વસૂલવા માટે સઘન ડોર-ટુ-ડોર વસૂલાત પ્રયાસો શરૂ કર્યા હતા. કથિત બનાવના દિવસે, મીટિંગ પૂર્ણ કર્યા પછી, જ્યારે

અપીલકર્તા-આરોપી ઘરે પરત ફરી રહ્યા હતા, તે સમયે, ફરિયાદી તેમના ભાઈ દ્વારા ખરીદવામાં આવેલી મિલકતના દસ્તાવેજો સાથે તેમની પાસે આવ્યા હતા અને તે મિલકત તેમના ભાઈના નામે ટ્રાન્સફર કરવા વિનંતી કરી હતી. તે સમયે, અપીલકર્તા-આરોપીએ આગ્રહ કર્યો હતો કે ફરિયાદી પ્રથમ વેરાના બીલની બાકી રકમ ચૂકવે. પંચાયતના રેકૉર્ડ મુજબ, ફરિયાદીના વેરાના બીલની બાકી રકમ રૂ. ૩૨૦=૦૦ હતી. આમાંથી, ફરિયાદીએ અગાઉ તારીખ ૧૩.૧૧.૨૦૦૧ ના રોજ રૂ. ૧૨૦=૦૦ ચૂકવી દીધા હતા (આંક ૨૬ પર રજૂ કરાયેલ પહોંચ મુજબ), જેમાં રૂ. ૨૦૦=૦૦ ની બાકી રકમ રહી ગઈ હતી. જ્યારે ફરિયાદીએ અપીલકર્તા-આરોપીને રૂ. ૨૦૦=૦૦ ની રકમ આપી, ત્યારે તેમણે બાકી વેરાની ચુકવણી તરીકે તેનો સ્વીકાર કર્યો, અને ત્યારબાદ, અપીલકર્તા-આરોપી સામે ખોટો કેસ ઊભો કરવામાં આવ્યો.

૨૦. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ટોલિયાએ રજૂઆત કરી છે કે ષડયંત્રના ભાગરૂપે અપીલકર્તા-આરોપી સામે ખોટો કેસ ઊભો કરવામાં આવ્યો છે. તેનો હેતુ બે મુખ્ય કારણોમાંથી ઉદ્ભવે છે. પ્રથમ, અપીલકર્તા-આરોપીએ, તેમની સત્તાવાર ફરજો નિભાવતી વખતે, દેદાન ગામની ગોંચર જમીન પર ફરિયાદી અને તેમના સાથીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલ ગેરકાયદેસર દબાણ દૂર કરવા માટે કાર્યવાહી કરી હતી, અને બીજું, અપીલકર્તા-આરોપીએ લેબર કમિશનર સમક્ષ પંચાયત કર્મચારી શ્રી શાંતિલાલ દામોદર જોષી દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી કાનૂની કાર્યવાહીમાં ગ્રામ પંચાયતનું પ્રતિનિધિત્વ અને બચાવ કર્યો હતો. આ

કારણોસર, ફરિયાદી અને શ્રી શાંતિલાલ દામોદર જોષી, એકબીજા સાથે મિલીભગત કરીને અને અંગત અદાવત રાખીને, અપીલકર્તા-આરોપી વિરુદ્ધ ષડયંત્ર રચ્યું, અને વેરાની ચુકવણીના બહાને, રૂ. ૨૦૦=૦૦ આપીને તેમને ફસાવ્યા અને હાલના કેસમાં તેમને ખોટી રીતે સંડોવી દીધા.

૨૧. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ટોલિયાએ રજૂઆત કરી છે કે નીચલી અદાલતે, પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરતી વખતે, ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ ની કલમ ૨૦ પર વધુ ભાર મૂક્યો છે, જે એકવાર એ સ્થાપિત થઈ જાય કે અપીલકર્તા-આરોપીએ રકમ સ્વીકારી છે, ત્યારબાદ અનુમાન ઊભું કરે છે. જો કે, અપીલકર્તા-આરોપીએ ગેરકાયદેસર લાંચની રકમ સ્વીકારી હતી કે નહીં, તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાના હેતુથી, ખટલામાં ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા સમગ્ર પુરાવાઓનું મૂલ્યાંકન કરવું જરૂરી છે. એ સ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે કે માંગણીના કોઈપણ પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ ની કલમ ૨૦ હેઠળનું કાનૂની અનુમાન ઊભું થશે નહીં કારણ કે ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ ની કલમ ૭, ૧૩(૧)(ડી), ૧૩(૨) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે માંગણી અને તેની અનુગામી સ્વીકૃતિની સાબિતી એ એક અનિવાર્ય શરત છે. તેથી, માંગણીના કોઈપણ પુરાવા વિના માત્ર રકમ સ્વીકારવાના આધારે, અપીલકર્તા-આરોપીને ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ ની કલમ ૭, ૧૩(૧)(ડી), ૧૩(૨) હેઠળના ગુના માટે દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં.

એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે નીચલી અદાલતે, આ સંદર્ભમાં પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરતી વખતે, ઉપરોક્ત સ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિને સંપૂર્ણપણે નજરઅંદાજ કરી છે. એવી વધુ રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ફરિયાદમાં માત્ર કથનો સિવાય, ગુનાના આવશ્યક તત્વો, ખાસ કરીને, ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને તેની અનુગામી સ્વીકૃતિની સાબિતી વ્યાજબી શંકાની પેલે પાર સાબિત કરવા માટે ફરિયાદપક્ષ દ્વારા કોઈ પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા નથી.

૨૨. આમ, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે રેકૉર્ડ પરના સમગ્ર પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લેતા, તે સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત થાય છે કે ફરિયાદપક્ષ ગુનાના આવશ્યક તત્વો, એટલે કે માંગણી, સ્વીકૃતિ અને જમીને વ્યાજબી શંકાની પેલે પાર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે, અને માંગણી અને તેની સ્વીકૃતિની સાબિતીના અભાવે, નીચલી અદાલતે સદર અધિનિયમ ની કલમ ૨૦ હેઠળ અનુમાન ઊભું કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે. આવા સંજોગોમાં, વિદ્વાન વકીલ શ્રી ટોલિયાએ અદાલતને વિનંતી કરી છે કે હાલની અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવે, વાદગ્રસ્ત હુકમ રદ કરવામાં આવે અને અપીલકર્તાને તેમની સામે લગાવવામાં આવેલા આક્ષેપોમાંથી નિર્દોષ મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે.

રાજ્ય તરફથી રજૂઆતો:

૨૩. અપીલકર્તા-દોષિત દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ અને અપીલકર્તા-દોષિત તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ધ્રુવ ટોલિયા

દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોનો સખત વિરોધ કરતા, રાજ્ય તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન એપીપી શ્રી યુવરાજ બ્રહ્મભટ્ટે રજૂઆત કરી છે કે નીચલી અદાલતે અપીલકર્તા-આરોપીને ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ ની કલમ ૭, કલમ ૧૩(૧)(ડી) સાથે વંચાણે લેતા કલમ ૧૩(૨) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે દોષિત ઠરાવ્યા છે, અને પરિણામે, તેમને ત્રણ વર્ષની સખત કેદની સજા અને રૂ. ૨૦,૦૦૦=૦૦ નો દંડ ફટકાર્યો છે. વિદ્વાન એપીપી શ્રી બ્રહ્મભટ્ટે રજૂઆત કરી છે કે ફરિયાદપક્ષે મુખ્ય સાક્ષીઓ, એટલે કે ફરિયાદી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧) સવજીભાઈ બાબુભાઈ સાંખટ, પંચ-સાક્ષી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૨) નરેન્દ્રભાઈ નવલશંકર જાની અને છટકું ગોઠવનાર અધિકારી કાંતિલાલ પંચાભાઈ ચૌધરી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૪) ના ખાતરીજનક પુરાવા દ્વારા ગુનાના ત્રણેય આવશ્યક તત્વો, એટલે કે માંગણી, સ્વીકૃતિ અને જમીને વ્યાજબી શંકાની પેલે પાર સાબિત કર્યા છે.

૨૪. વિદ્વાન એપીપી શ્રી બ્રહ્મભટ્ટે, મુખ્ય સાક્ષીઓ, એટલે કે ફરિયાદી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧) સવજીભાઈ બાબુભાઈ સાંખટ, શેડો સાક્ષી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૨) નરેન્દ્રભાઈ નવલશંકર જાની અને છટકું ગોઠવનાર અધિકારી કાંતિલાલ પંચાભાઈ ચૌધરી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૪) ના પુરાવાનો સંદર્ભ આપતા, રજૂઆત કરી છે કે ફરિયાદી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧) સવજીભાઈ બાબુભાઈ સાંખટના પુરાવા અને છટકાના સમયે ફરિયાદી સાથે ગયેલા શેડો સાક્ષી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૨) નરેન્દ્રભાઈ નવલશંકર જાનીના

પુરાવા સ્પષ્ટ, નક્કર અને ખાતરીજનક છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આ બંને સાક્ષીઓના પુરાવા અકબંધ રહ્યા છે અને તે સાક્ષી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૪) કાંતિલાલ પંચાભાઈ ચૌધરી, પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, જેમણે છટકું ગોઠવ્યું હતું, તેમના પુરાવા સાથે સુસંગત છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આ તમામ સાક્ષીઓના પુરાવા ફરિયાદી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧) સવજીભાઈ બાબુભાઈ સાંખટ દ્વારા તેમની ફરિયાદ આંક ૧૨ માં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો સાથે સુસંગત છે.

૨૫. વિદ્વાન એપીપી શ્રી બ્રહ્મભટ્ટે વધુ રજૂઆત કરી છે કે જો સાક્ષીઓના પુરાવાઓને રેકૉર્ડ પરના દસ્તાવેજી પુરાવાઓ સાથે જોડીને વાંચવામાં આવે, તો ફરિયાદપક્ષના કેસ વિશે કોઈ શંકા રહેતી નથી અને, તેથી, પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરતી વખતે અને અપીલકર્તા-આરોપીના અપરાધના નિષ્કર્ષ પર પહોંચતી વખતે નીચલી અદાલત દ્વારા કોઈ ભૂલ કરવામાં આવી હોવાનું કહી શકાય નહીં. તેથી, તેમણે વિનંતી કરી છે કે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધવામાં આવેલ દોષિત ઠરાવ અને સજા આ અદાલત દ્વારા કોઈ હસ્તક્ષેપની માંગણી કરતા નથી અને અપીલકર્તા-દોષિત દ્વારા તેમના દોષિત ઠરાવ અને સજાને પડકારતી ક્રિમિનલ અપીલ ફગાવી દેવામાં આવે.

તારણો અને વિશ્લેષણ:

૨૬. કેસની હકીકતો અને સંજોગો તરફ વળતા પહેલા, ક્રિમિનલ ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંતને સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા સમર્થન આપ્યા મુજબ પુનરાવર્તિત કરવું યોગ્ય રહેશે કે, ક્રિમિનલ ખટલામાં, અપીલકર્તા-આરોપીનો અપરાધ સાબિત કરવાનું કામ ફરિયાદપક્ષનું છે કારણ કે વ્યાજબી શંકાની પેલે પાર અપરાધ સાબિત કરવાની જવાબદારી હંમેશા ફરિયાદપક્ષ પર રહે છે. એ પણ સ્થાપિત છે કે ફરિયાદપક્ષે પોતાના પગ પર ઊભા રહેવું પડશે અને અપીલકર્તા-આરોપી દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા બચાવનો લાભ કે અયોગ્ય લાભ લઈ શકશે નહીં. સર્વોચ્ચ અદાલતે, રબીન્દ્ર કુમાર કે વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૭ એસ.સી. ૧૭૦ ના કેસમાં, ત્રણ મુખ્ય સિદ્ધાંતોનું પુનરાવર્તન કર્યું હતું, એટલે કે, (૧) કે પોતાનો કેસ વ્યાજબી શંકાની પેલે પાર સાબિત કરવાની જવાબદારી હકારાત્મક રીતે ફરિયાદપક્ષ પર છે, અને તે પોતાનો કેસ સાબિત કરતી વખતે બચાવ પક્ષની નબળાઈ કે અસત્યતામાંથી કોઈ લાભ મેળવી શકે નહીં; (૨) કે ક્રિમિનલ ખટલામાં જ્યાં સુધી આરોપી દોષિત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી તેને નિર્દોષ માનવો જોઈએ; અને (૩) કે ફરિયાદપક્ષની જવાબદારી ક્યારેય સ્થાનાંતરિત થતી નથી.

૨૭. સર્વોચ્ચ અદાલતે, સ્ટેટ ઓફ ઉત્તર પ્રદેશ વિરુદ્ધ કૃષ્ણ ગોપાલના કેસમાં, જે (૧૯૮૮) ૪ એસ.સી.સી. ૩૦૨ માં નોંધાયેલ છે, એવું ઠરાવ્યું છે કે કોઈ પણ વ્યક્તિને એવા ગુના માટે દોષિત ન ઠરાવવાનો ગહન અધિકાર છે, જે વ્યાજબી શંકાની પેલે પાર સાબિતીના પુરાવાકીય ધોરણ દ્વારા સ્થાપિત ન થયો હોય.

આમ, એ સારી રીતે સ્થાપિત છે કે ક્રિમિનલ ખટલામાં, અપીલકર્તા-આરોપીને દોષિત ઠેરવવા માટે તેમનો અપરાધ વ્યાજબી શંકાની પેલે પાર સાબિત થવો જોઈએ.

૨૮. ઉપરોક્ત કાનૂની સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલતે સંબંધિત પક્ષકારો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો પર વિચાર કર્યો છે અને રેકૉર્ડ પર રજૂ કરાયેલી સામગ્રીનો કાળજીપૂર્વક અભ્યાસ કર્યો છે. એ સારી રીતે સ્થાપિત છે કે ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ ની કલમ ૭ હેઠળ ગુનાની રચના સ્થાપિત કરવા માટે, ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણીનો પુરાવો અનિવાર્ય છે. તદુપરાંત, ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ ની કલમ ૨૦ હેઠળનું અનુમાન માત્ર વિવાદાસ્પદ હકીકતોની સાબિતી પર જ લાગુ કરી શકાય છે, એટલે કે, અપીલકર્તા-આરોપી દ્વારા ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને તેની સ્વીકૃતિ. સર્વોચ્ચ અદાલતની બંધારણીય બેંચે નીરજ દત્તા વિરુદ્ધ સ્ટેટ (ગવર્નમેન્ટ ઓફ એનસીટી ઓફ દિલ્હી) ના કેસમાં, જે (૨૦૨૩) ૪ એસ.સી.સી. ૭૩૧ માં નોંધાયેલ છે, ચુકાદાના ફકરા-૬૮ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

"૬૮. ઉપરોક્ત ચર્ચામાંથી જે તારણ નીકળે છે તેનો સારાંશ નીચે મુજબ છે:

(એ) જાહેર સેવક દ્વારા ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને સ્વીકૃતિની સાબિતી એ ફરિયાદપક્ષ દ્વારા વિવાદાસ્પદ હકીકત તરીકે સદર અધિનિયમ ની કલમ ૭

અને ૧૩ (૧)(ડી)(૧) અને (૨) હેઠળ આરોપી જાહેર સેવકનો અપરાધ સ્થાપિત કરવા માટે એક અનિવાર્ય શરત છે.

(બી) આરોપીનો અપરાધ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદપક્ષે પ્રથમ ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને અનુગામી સ્વીકૃતિને હકીકત તરીકે સાબિત કરવી પડશે. આ વિવાદાસ્પદ હકીકત પ્રત્યક્ષ પુરાવા દ્વારા સાબિત થઈ શકે છે જે મૌખિક પુરાવા અથવા દસ્તાવેજી પુરાવાના સ્વરૂપમાં હોઈ શકે છે.

(સી) વધુમાં, વિવાદાસ્પદ હકીકત, એટલે કે જાહેર સેવક દ્વારા ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને સ્વીકૃતિની સાબિતી પ્રત્યક્ષ મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાની ગેરહાજરીમાં સંજોગજન્ય પુરાવા દ્વારા પણ સાબિત થઈ શકે છે.

(ડી) વિવાદાસ્પદ હકીકત સાબિત કરવા માટે, એટલે કે જાહેર સેવક દ્વારા ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને સ્વીકૃતિ, નીચેના પાસાઓ ધ્યાનમાં રાખવા પડશે:

(૧) જો જાહેર સેવક તરફથી કોઈ માંગણી કર્યા વિના લાંચ આપનાર દ્વારા ચૂકવણીની ઓફર હોય અને બાદમાં તે માત્ર ઓફર સ્વીકારે છે અને ગેરકાયદેસર લાંચ મેળવે છે, તો તે સદર અધિનિયમ ની કલમ ૭ મુજબ સ્વીકૃતિનો કેસ છે. આવા કિસ્સામાં, જાહેર સેવક દ્વારા અગાઉથી માંગણી હોવી જરૂરી નથી.

(૨) બીજી તરફ, જો જાહેર સેવક માંગણી કરે છે અને લાંચ આપનાર માંગણી સ્વીકારે છે અને માંગેલી લાંચ આપે છે જે બદલામાં જાહેર સેવક દ્વારા મેળવવામાં આવે છે, તો તે પ્રાપ્ત કરવાનો કેસ છે. પ્રાપ્ત કરવાના કિસ્સામાં, ગેરકાયદેસર લાંચની અગાઉથી માંગણી જાહેર સેવક તરફથી ઉદ્ભવે છે. આ સદર અધિનિયમ ની કલમ ૧૩ (૧)(ડી)(૧) અને (૨) હેઠળનો ગુનો છે.

(૩) ઉપર જણાવેલ (૧) અને (૨) બંને કિસ્સાઓમાં, અનુક્રમે લાંચ આપનારની ઓફર અને જાહેર સેવક દ્વારા માંગણી ફરિયાદપક્ષ દ્વારા વિવાદાસ્પદ હકીકત તરીકે સાબિત થવી જોઈએ. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, માત્ર સ્વીકૃતિ અથવા અન્ય કોઈ પણ બાબત વિના ગેરકાયદેસર લાંચની પ્રાપ્તિ તેને સદર અધિનિયમ ની કલમ ૭ અથવા અનુક્રમે કલમ ૧૩ (૧)(ડી), (૧) અને (૨) હેઠળનો ગુનો બનાવશે નહીં. તેથી, સદર અધિનિયમ ની કલમ ૭ હેઠળ, ગુનો સાબિત કરવા માટે, લાંચ આપનાર તરફથી ઉદ્ભવતી ઓફર હોવી જોઈએ જે જાહેર સેવક દ્વારા સ્વીકારવામાં આવે છે જે તેને ગુનો બનાવશે. તે જ રીતે, જાહેર સેવક દ્વારા અગાઉથી માંગણી જ્યારે લાંચ આપનાર દ્વારા સ્વીકારવામાં આવે છે અને બદલામાં ચૂકવણી કરવામાં આવે છે જે જાહેર સેવક દ્વારા પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યારે તે સદર અધિનિયમ ની કલમ ૧૩ (૧)(ડી) અને (૧) અને (૨) હેઠળ પ્રાપ્ત કરવાનો ગુનો ગણાશે.

(ઘ) ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને સ્વીકૃતિ અથવા પ્રાપ્તિ અંગે હકીકતનું અનુમાન કાયદાની અદાલત દ્વારા માત્ર ત્યારે જ અનુમાન તરીકે કરી શકાય છે જ્યારે પાયાની હકીકતો સંબંધિત મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવા દ્વારા સાબિત થઈ હોય અને તેની ગેરહાજરીમાં નહીં. રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીના આધારે, માંગણીની હકીકત ફરિયાદપક્ષ દ્વારા સાબિત થઈ છે કે નહીં તે વિચારતી વખતે અદાલતને હકીકતનું અનુમાન ઊભું કરવાનો વિવેકાધિકાર છે. અલબત્ત, હકીકતનું અનુમાન આરોપી દ્વારા ખંડનને પાત્ર છે અને ખંડનની ગેરહાજરીમાં અનુમાન ઊભું રહે છે.

(એફ) જો ફરિયાદી 'હોસ્ટાઈલ' થઈ જાય, અથવા તેનું અવસાન થયું હોય અથવા ખટલા દરમિયાન તેના પુરાવા આપવા માટે અક્ષમ હોય, તો ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી કોઈ અન્ય સાક્ષીના પુરાવા આપીને સાબિત થઈ શકે છે જે ફરીથી મૌખિક અથવા દસ્તાવેજી પુરાવા દ્વારા પુરાવા આપી શકે છે અથવા ફરિયાદપક્ષ સંજોગજન્ય પુરાવા દ્વારા કેસ સાબિત કરી શકે છે. ખટલો રદ થતો નથી અથવા તેના પરિણામે આરોપી જાહેર સેવકને નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો આદેશ થતો નથી.

(જી) જ્યાં સુધી સદર અધિનિયમ ની કલમ ૭ નો સંબંધ છે, વિવાદાસ્પદ હકીકતોની સાબિતી પર, કલમ ૨૦ અદાલતને એવું અનુમાન ઊભું કરવાનો આદેશ આપે છે કે ગેરકાયદેસર લાંચ સદર કલમ માં દર્શાવેલ ઉદ્દેશ્ય અથવા ઈનામના હેતુ માટે હતી. સદર અનુમાન અદાલત દ્વારા કાનૂની અનુમાન અથવા

કાયદામાં અનુમાન તરીકે ઊભું કરવું આવશ્યક છે. અલબત્ત, સદર અનુમાન પણ ખંડનને પાત્ર છે. સદર અધિનિયમ ની કલમ ૧૩ (૧) (ડી) (૧) અને (૨) પર કલમ ૨૦ લાગુ પડતી નથી.

(એચ) અમે સ્પષ્ટતા કરીએ છીએ કે સદર અધિનિયમ ની કલમ ૨૦ હેઠળ કાયદાનું અનુમાન એ બિંદુ (ઇ) માં ઉપર દર્શાવેલ હકીકતના અનુમાનથી અલગ છે કારણ કે પહેલું ફરજિયાત અનુમાન છે જ્યારે બીજું વિવેકાધીન પ્રકૃતિનું છે."

૨૯. આમ, સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે આક્ષેપ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદપક્ષે ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને અનુગામી સ્વીકૃતિને પ્રત્યક્ષ અથવા સંજોગજન્ય પુરાવા દ્વારા સાબિત કરવી પડશે.

૩૦. ભ્રષ્ટાચારના કેસો મોટાભાગે ત્રણ નિર્ણાયક સાક્ષીઓની જુબાની પર આધાર રાખે છે; (૧) ફરિયાદી, (૨) શેડો સાક્ષી, અને (૩) છટકું ગોઠવનાર અધિકારી. આ સાક્ષીઓ આરોપીનું ભાગ્ય નક્કી કરવામાં નિર્ણાયક ભૂમિકા ભજવે છે. આથી, તેમના નિવેદનોની ખૂબ જ કાળજી અને સાવચેતી સાથે તપાસ થવી જોઈએ. એવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે તેમના નિવેદનો સુસંગત, વિશ્વસનીય અને ઉત્તમ ગુણવત્તાવાળા હોવા જોઈએ. જો મહત્વના પાસાઓ પર

તેમના પુરાવાઓમાં નોંધપાત્ર વિરોધાભાસ હોય, તો આવી વિસંગતતાઓને અવગણી શકાય નહીં. આવા સંજોગોમાં જ્યાં પુરાવા બે સંભવિત અર્થઘટન માટે પરવાનગી આપે છે, ત્યારે જે અર્થઘટન આરોપીની તરફેણમાં હોય, તેને ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ. આ એટલા માટે છે કારણ કે કાયદો એ સિદ્ધાંતને મક્કમપણે સમર્થન આપે છે કે "કોઈ પણ નિર્દોષ વ્યક્તિને ખોટી રીતે સજા થવી જોઈએ નહીં".

૩૧. ઉપરોક્ત ચુકાદાના રેશિયોને ધ્યાનમાં રાખીને, હાલના કેસમાં ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાઓનું વિશ્લેષણ એ જાણવા માટે કરવું પડશે કે શું અપીલકર્તા-આરોપીએ ફરિયાદી પાસેથી લાંચની માંગણી કરી હતી અને સ્વીકારી હતી તે હકીકત ફરિયાદપક્ષે સાબિત કરી છે કે કેમ.

૩૨. આ અદાલતે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓ પર ગંભીર વિચારણા કરી છે. પુરાવાઓની ઝીણવટભરી તપાસમાં ફરિયાદપક્ષના કેસમાં અનેક વિસંગતતાઓ સામે આવી છે. આંક ૧૨ પરની મૂળ ફરિયાદ અને આંક ૩ પરના તહોમતનામા મુજબ, ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો છે કે ફરિયાદીના ભાઈ મગનભાઈએ દેદાન ગામના સાંકડી શેરી વિસ્તારમાં અધારખભાઈ પાસેથી એક મકાન ખરીદ્યું હતું. ફરિયાદી વેચાણ-દસ્તાવેજ તૈયાર કરવા, પંચાયતના રેકૉર્ડમાં માલિકી ટ્રાન્સફર કરવા અને મિલકત વેરાની ચુકવણી વગેરે સહિતની તમામ ઔપચારિકતાઓનું સંચાલન કરતા હતા. ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો છે કે વેચાણ-દસ્તાવેજની અમલવારી પછી ફરિયાદી, અપીલકર્તા-આરોપીને મળ્યા, જેઓ તે સમયે

તલાટી-કમ-મંત્રી તરીકે ફરજ બજાવતા હતા, તેમણે વેચાણ-દસ્તાવેજની નકલ રજૂ કરી અને અધિકાર પત્રકમાં પોતાના ભાઈના નામે મિલકત ટ્રાન્સફર કરવા વિનંતી કરી. એવો આક્ષેપ છે કે આશરે એક વર્ષ પછી, જ્યારે ફરિયાદી સદર મકાનનો મિલકત વેરો ભરવા ગયા, ત્યારે તેમને જાણવા મળ્યું કે અધિકાર પત્રકમાં માલિકી બદલવાની નોંધ કરવામાં આવી નથી. ફરિયાદી દ્વારા પૂછપરછ કરવા પર, અપીલકર્તા-આરોપીએ તેમને જણાવ્યું કે વેચાણ-દસ્તાવેજની નકલ ગુમ થઈ ગઈ છે અને ફરિયાદીને અન્ય નકલ આપવા માટે જણાવ્યું. ત્યારબાદ ફરિયાદીએ વેચાણ-દસ્તાવેજની અન્ય નકલ અપીલકર્તા-આરોપીને પૂરી પાડી અને ત્યારપછી અગાઉના માલિકના નામે વેરો ચૂકવવામાં આવ્યો. ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો છે કે લગભગ ચાર દિવસ પછી, જ્યારે ફરિયાદી ફરીથી નોંધ માટે અપીલકર્તા-આરોપી પાસે ગયા, ત્યારે અપીલકર્તા-આરોપીએ મહેસૂલ રેકૉર્ડમાં જરૂરી નોંધ કરવા માટે ફરિયાદી પાસેથી રૂ. ૫૦૦=૦૦ ની લાંચ માંગી. જ્યારે ફરિયાદીએ અપીલકર્તા-આરોપીને રકમ ઘટાડવા વિનંતી કરી, ત્યારે અપીલકર્તા-આરોપીએ આગ્રહ કર્યો કે ઓછામાં ઓછા રૂ. ૨૦૦=૦૦ ચૂકવવા જ પડશે. તેથી, ફરિયાદીએ તારીખ ૨૮.૦૩.૨૦૦૨ ના રોજ એસીબી, અમરેલીને આ બાબતની જાણ કરી, જેનાથી છટકું ગોઠવાયું. એવો આક્ષેપ છે કે છટકા દરમિયાન, અપીલકર્તા-આરોપી લાંચની રકમ સ્વીકારતા રંગેહાથ ઝડપાઈ ગયા હતા.

૩૩. માંગણી અને ગેરકાયદેસર લાંચની અનુગામી સ્વીકૃતિ અંગેના ઉપરોક્ત આક્ષેપોને ધ્યાનમાં રાખીને, ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ પુરાવા; બંને, મૌખિક અને દસ્તાવેજી, તેમજ સંબંધિત પક્ષકારો માટે વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આગળ વધારવામાં આવેલી દલીલો ધ્યાનમાં લેવી જરૂરી છે. બારીકાઈથી તપાસ કરવા પર, ફરિયાદીના પુરાવા અસ્પષ્ટ લાગે છે અને તેમાં ભૌતિક વિગતોનો અભાવ છે. તે સ્પષ્ટ છે કે ફરિયાદીએ ઇરાદાપૂર્વક ઘટનાઓની તારીખ, સમય અને સ્થળ અંગેની આવશ્યક માહિતી જાહેર કરી નથી. ફરિયાદીએ, આંક ૧૨ પરની તેમની ફરિયાદમાં અને આંક ૧૧ પરના તેમના પુરાવામાં, જણાવ્યું છે કે તેઓ તેમના ભાઈ મગનભાઈ દ્વારા ખરીદેલ મકાનના વેચાણ-દસ્તાવેજની નકલ સાથે અપીલકર્તા-આરોપીને મળ્યા હતા અને અધિકાર પત્રકમાં તેની નોંધ કરવા વિનંતી કરી હતી. ત્યારબાદ, એક વર્ષ પછી, ફરિયાદી દ્વારા પૂછપરછ કરવા પર, તેમને જાણવા મળ્યું કે અપીલકર્તા-આરોપી દ્વારા આવી કોઈ નોંધ કરવામાં આવી ન હતી. તેથી, જ્યારે તેઓ આ અંગે અપીલકર્તા-આરોપી પાસે ગયા, ત્યારે તેમને અપીલકર્તા-આરોપી દ્વારા કહેવામાં આવ્યું કે તેમના દ્વારા અગાઉ પૂરી પાડવામાં આવેલી વેચાણ-દસ્તાવેજની નકલ ગુમ થઈ ગઈ છે અને તેમને વેચાણ-દસ્તાવેજની નવી નકલ પૂરી પાડવા વિનંતી કરી. તેના પાલનમાં, તેમણે વેચાણ-દસ્તાવેજની બીજી નકલ અપીલકર્તા-આરોપીને પૂરી પાડી હતી. જો કે, ત્યારપછી ચાર દિવસ પછી, જ્યારે ફરિયાદી ફરીથી અપીલકર્તા-આરોપી પાસે ગયા, ત્યારે અપીલકર્તા-આરોપીએ પુનરાવર્તન કર્યું કે નકલ ખોવાઈ ગઈ

છે અને અધિકાર પત્રકમાં ફરિયાદીના ભાઈના નામે મકાન ટ્રાન્સફર કરવા માટે ફરિયાદી પાસેથી લાંચ તરીકે રૂ. ૫૦૦=૦૦ ની માંગણી કરી. ત્યારબાદ, વાતચીત બાદ માંગણી ઘટાડીને રૂ. ૨૦૦=૦૦ કરવામાં આવી હતી. આમ, ફરિયાદી એવો દાવો કરે છે કે તેઓ ઉપરોક્ત બાબત અંગે ત્રણ અલગ અલગ પ્રસંગોએ અપીલકર્તા-આરોપીને મળ્યા હતા, અને ત્રીજી મુલાકાત દરમિયાન, અપીલકર્તા-આરોપીએ ગેરકાયદેસર લાંચ તરીકે રૂ. ૫૦૦=૦૦ ની પ્રારંભિક માંગણી કરી હતી, જે બાદમાં વાતચીત પછી ઘટાડીને રૂ. ૨૦૦=૦૦ કરવામાં આવી હતી, પરંતુ ફરિયાદીએ ત્રણ પ્રસંગોની ચોક્કસ તારીખ, સમય અથવા સ્થળનો ઉલ્લેખ કર્યો નથી.

૩૪. લાંચની રકમની માંગણી અને સ્વીકૃતિના તત્વોનો જ્યાં સુધી સંબંધ છે, ફરિયાદપક્ષના પુરાવા અસંગત અને વિરોધાભાસી છે. ત્રણ મુખ્ય સાક્ષીઓ, એટલે કે ફરિયાદી, શેડો સાક્ષી અને છટકું ગોઠવનાર અધિકારીની જુબાની પરસ્પર અસંગત છે, જે ફરિયાદપક્ષના સંસ્કરણ તરફ શંકા ઊભી કરે છે. ફરિયાદી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧) સવજીભાઈ બાબુભાઈ સાંખટે, આંક ૧૧ પરના તેમના પુરાવામાં જણાવ્યું છે કે છટકાના દિવસે, ફરિયાદી અને છટકું ગોઠવનાર ટીમના અન્ય તમામ સભ્યો બપોરે ૩:૦૦ વાગ્યે અમરેલીથી દેદાન ગામ જવા રવાના થયા હતા. જીપમાં. દેદાન ગામ પહોંચ્યા પછી, ફરિયાદી અને શેડો સાક્ષી સંબંધિત દસ્તાવેજો એકત્રિત કરવા માટે ફરિયાદીના નિવાસસ્થાને ગયા. ત્યારબાદ, પૂછપરછ કરવા પર, જાણવા મળ્યું કે અપીલકર્તા-આરોપી

તેમના નિવાસસ્થાને હાજર ન હતા. આથી, બધા સભ્યોએ સાંજે ૬:૩૦ વાગ્યા સુધી ગામના મંદિરે રાહ જોઈ. પછીથી, અપીલકર્તા-આરોપી આવી ગયા હોવાની માહિતી મળ્યા પર, ફરિયાદી અને શેડો સાક્ષી અપીલકર્તા-આરોપીના રહેણાંક ક્વાર્ટર તરફ આગળ વધ્યા, જ્યારે ટીમના બાકીના સભ્યો છૂટાછવાયા રીતે નજીકમાં ગોઠવાઈ ગયા. ત્યારબાદ ફરિયાદીએ અપીલકર્તા-આરોપીને બોલાવ્યા અને અપીલકર્તા-આરોપી ઘરમાંથી બહાર આવ્યા. ત્યારબાદ ફરિયાદીએ તેમને કહ્યું, "આ રહ્યા દસ્તાવેજો. મહેરબાની કરશો અને મારું કામ પતાવી આપશો". આના પર, અપીલકર્તા-આરોપીએ જવાબ આપ્યો, "કાલે આવજો". ત્યારબાદ ફરિયાદીએ જવાબ આપ્યો, "મારે રોજ હાલાકી ભોગવવી પડે છે. મહેરબાની કરશો અને કામ પતાવી આપશો". અપીલકર્તા-આરોપીએ પછી પૂછ્યું, "તમે પૈસા લાવ્યા છો?" જેના પર, ફરિયાદીએ હકારાત્મક પ્રતિસાદ આપ્યો. પછી અપીલકર્તા-આરોપીએ ફરિયાદીને કહ્યું કે જો તમે લાવ્યા છો, તો મને આપો. તેથી, ફરિયાદીએ પોતાના શર્ટના ડાબા ખિસ્સામાંથી લાંચની ચલણી નોટો કાઢી અને અપીલકર્તા-આરોપીને આપી. અપીલકર્તા-આરોપીએ પોતાના બંને હાથ વડે નોટો ગણી અને તેને પેન્ટના પાછળના જમણા ખિસ્સામાં મૂકી દીધી. પૂર્વ-નિયોજિત સંકેત મળ્યા પર, એસીબી પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૪) શ્રી કાંતિલાલ પંચાભાઈ ચૌધરી અને દરોડા પાડનાર પાર્ટીના અન્ય સભ્યો ગુનાના સ્થળે આવી પહોંચ્યા અને આરોપીને પકડી લીધા. ત્યારબાદ આરોપીને પોલીસ સ્ટેશન લઈ જવામાં આવ્યા જ્યાં બીજા પંચ

ભીખુભાઈ વિઠ્ઠલભાઈ પાથર મારફતે આરોપીના પેન્ટના પાછળના ખિસ્સામાંથી લાંચની ચલણી નોટો જપ્ત કરવામાં આવી. પછીથી, અલ્ટ્રાવાયોલેટ લેમ્પ હેઠળ તપાસ કરતા, અપીલકર્તા-આરોપીના બંને હાથો પર અને બીજા પંચ ભીખુભાઈ વિઠ્ઠલભાઈ પાથરના એક હાથ પર ફ્લોરોસન્ટ નિશાન જોવા મળ્યા હતા. અપીલકર્તા-આરોપીના પેન્ટના પાછળના ખિસ્સા પર પણ આવા જ નિશાન જોવા મળ્યા હતા.

૩૫. આમ, ફરિયાદીના પુરાવા મુજબ, અપીલકર્તા-આરોપીએ એમ કહીને પૈસા માંગ્યા હતા કે, "તમે પૈસા લાવ્યા છો?" તેમની માંગણી પર, ફરિયાદીએ લાંચની ચલણી નોટો આપી, જે અપીલકર્તા-આરોપીએ સ્વીકારી, તેમના બંને હાથો વડે ગણી અને ખિસ્સામાં મૂકી દીધી. તેથી, અલ્ટ્રાવાયોલેટ પ્રકાશ હેઠળ તપાસ દરમિયાન, તેમના બંને હાથ પર ફ્લોરોસન્ટ પાવડરના નિશાન જોવા મળ્યા હતા.

૩૬. આ સંદર્ભમાં, જો આપણે શેડો સાક્ષી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૨) નરેન્દ્રભાઈ નવલશંકર જાનીના પુરાવા જોઈએ, તો તેમણે આંક ૧૩ પરના તેમના પુરાવામાં જણાવ્યું છે કે છટકાના દિવસે, દેદાન ગામ પહોંચ્યા પછી, તેઓ અને ફરિયાદી સંબંધિત દસ્તાવેજો એકત્રિત કરવા માટે ફરિયાદીના ઘરે ગયા હતા, અને સાંજે, જ્યારે તેમને જાણવા મળ્યું કે અપીલકર્તા-આરોપી ઘરે પાછા ફર્યા છે, ત્યારે તેઓ અને ફરિયાદી અપીલકર્તા-આરોપીના રહેણાંક ક્વાર્ટર તરફ આગળ વધ્યા જ્યારે ટીમના બાકીના સભ્યો છૂટાછવાયા રીતે નજીકમાં ગોઠવાઈ ગયા.

જ્યારે ફરિયાદીએ અપીલકર્તા-આરોપીને બોલાવ્યા, ત્યારે તેઓ બહાર આવ્યા અને કહ્યું, "હવે સાંજ પડી ગઈ છે, તમે કાલે આવજો". જવાબમાં, ફરિયાદીએ તેમને જાણ કરી કે તેઓ સૂચના મુજબ દસ્તાવેજો અને પૈસા લાવ્યા છે. અપીલકર્તા-આરોપીએ પછી કહ્યું, "મને રૂ. ૨૦૦=૦૦ આપો". ફરિયાદીએ, પોતાના જમણા હાથથી, શર્ટના ડાબા ખિસ્સામાંથી લાંચની ચલણી નોટો કાઢી અને અપીલકર્તા-આરોપીને આપી, જેમણે જમણા હાથથી સ્વીકારી અને પછી પોતાના પેન્ટના પાછળના જમણા ખિસ્સામાં મૂકી દીધી. પૂર્વ-નિયોજિત સંકેત મળ્યા પછી, એસીબી પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૪) શ્રી કાંતિલાલ પંચાભાઈ ચૌધરી અને ટીમના અન્ય સભ્યો ઘટનાસ્થળે આવી પહોંચ્યા અને અપીલકર્તા-આરોપીને પકડી લીધા. ત્યારબાદ અપીલકર્તા-આરોપીને પોલીસ ચોકી પર લઈ જવામાં આવ્યા, જ્યાં બીજા પંચ ભીખુભાઈ વિઠ્ઠલભાઈ પાથર મારફતે અપીલકર્તા-આરોપીના પેન્ટના પાછળના ખિસ્સામાંથી લાંચની ચલણી નોટો જપ્ત કરવામાં આવી. અલ્ટ્રાવાયોલેટ પ્રકાશ હેઠળ તપાસ કરતા, અપીલકર્તા-આરોપીના જમણા હાથ પર, તેમના પેન્ટ પર અને બીજા પંચ ભીખુભાઈ વિઠ્ઠલભાઈ પાથરના એક હાથ પર ફ્લોરોસન્ટ પાવડરના નિશાન જોવા મળ્યા હતા. ઊલટતપાસ દરમિયાન, નીચલી અદાલત દ્વારા પૂછવામાં આવેલા પ્રશ્નના જવાબમાં, આ સાક્ષીએ જણાવ્યું છે કે લાંચની ચલણી નોટો આપતી વખતે, ફરિયાદીએ પોતાના બંને હાથ વડે ગણી અને પછી અપીલકર્તા-આરોપીને આપી, જેમણે જમણા હાથથી સ્વીકારી. એ નોંધવું

મહત્વપૂર્ણ છે કે ન તો ફરિયાદી કે ન તો શેડો સાક્ષીએ તેમના સંબંધિત પુરાવાઓમાં એવો ઉલ્લેખ કર્યો છે કે છટકા પછી, ફરિયાદીના બંને હાથની પણ અલ્ટ્રાવાયોલેટ પ્રકાશ હેઠળ તપાસ કરવામાં આવી હતી.

૩૭. હવે, આ સંદર્ભમાં, જો આપણે આંક ૧૪ પરના પંચનામાની તપાસ કરીએ, તો ઘટનાઓનો સમગ્ર ક્રમ સંપૂર્ણપણે અલગ રીતે વર્ણવવામાં આવ્યો છે. પંચનામામાં જણાવાયું છે કે જ્યારે ફરિયાદીએ અપીલકર્તા-આરોપીને દસ્તાવેજો સોંપ્યા, ત્યારે અપીલકર્તા-આરોપીએ પૂછ્યું, "આપણી અગાઉની ચર્ચા મુજબ તમે પૈસા લાવ્યા છો?" આના પર, ફરિયાદીએ જવાબ આપ્યો કે તેઓ રૂ. ૨૦૦=૦૦ લાવ્યા છે. અપીલકર્તા-આરોપીએ પછી કહ્યું, "જો તમે લાવ્યા છો, તો આપી દો". ત્યારબાદ, જ્યારે ફરિયાદીએ અપીલકર્તા-આરોપીને ચલણી નોટો સોંપી, ત્યારે તેમણે જમણા હાથથી તેનો સ્વીકાર કર્યો, કારણ કે તેમણે ડાબા હાથમાં દસ્તાવેજો પકડ્યા હતા.

૩૮. હવે, એ જ સંદર્ભમાં, જો આપણે પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૪) શ્રી કાંતિલાલ પંચાભાઈ ચૌધરી, જેમણે છટકું ગોઠવ્યું હતું, તેમના પુરાવાની તપાસ કરીએ, તો તેમણે આંક ૪૦ પરની તેમની જુબાનીમાં આંક ૧૪ પરના પંચનામામાં વિગતવાર વર્ણવવામાં આવેલી સમાન હકીકતની પુષ્ટિ અને પુનરાવર્તન કર્યું છે.

૩૯. ઉપરોક્ત પુરાવાઓનું કાળજીપૂર્વક મૂલ્યાંકન સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત કરે છે કે ફરિયાદી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧) સવજીભાઈ બાબુભાઈ સાંખટ, પંચ-સાક્ષી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૨) નરેન્દ્રભાઈ નવલશંકર જાની અને છટકું ગોઠવનાર અધિકારી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૪) કાંતિલાલ પંચાભાઈ ચૌધરીના કથિત લાંચની રકમની માંગણી અને સ્વીકૃતિ અંગેના પુરાવા એકબીજા સાથે સુસંગત નથી. વધુમાં, આંક ૧૪ પર પંચનામામાં નોંધાયેલ ઘટનાઓનો ક્રમ આ તમામ સાક્ષીઓ દ્વારા જણાવવામાં આવેલી હકીકતોથી સંપૂર્ણપણે અલગ છે. ફરિયાદીએ જણાવ્યું કે જ્યારે તેમણે સંબંધિત દસ્તાવેજો અપીલકર્તા-આરોપીને સોંપ્યા અને પોતાનું કામ પતાવવા વિનંતી કરી, ત્યારે અપીલકર્તા-આરોપીએ પૂછ્યું, "તમે પૈસા લાવ્યા છો?" આના પર, ફરિયાદીએ તેમને લાંચની ચલણી નોટો આપી, જે આરોપીએ બંને હાથ વડે ગણી અને, તેથી, અલ્ટ્રાવાયોલેટ પ્રકાશ હેઠળ અપીલકર્તા-આરોપીના બંને હાથ પર ફ્લોરોસન્ટ પાવડરના નિશાન જોવા મળ્યા. બીજી તરફ, શેડો સાક્ષીએ જણાવ્યું કે ફરિયાદીએ કહ્યું કે, "તમારી સૂચના મુજબ, હું દસ્તાવેજો અને પૈસા લાવ્યો છું". જેના પર, અપીલકર્તા-આરોપીએ કહ્યું, "મને રૂ. ૨૦૦=૦૦ આપો", અને જ્યારે ફરિયાદીએ રકમ આપી, ત્યારે અપીલકર્તા-આરોપીએ જમણા હાથથી સ્વીકારી. તે મુજબ, અલ્ટ્રાવાયોલેટ પ્રકાશ હેઠળ અપીલકર્તા-આરોપીના માત્ર જમણા હાથ પર ફ્લોરોસન્ટ પાવડરના નિશાન જોવા મળ્યા હતા. આ સાક્ષીએ અદાલતની પૂછપરછના જવાબમાં એમ પણ જણાવ્યું હતું કે અપીલકર્તા-

આરોપીને લાંચની ચલણી નોટો આપતા પહેલા ફરિયાદીએ પોતાના બંને હાથ વડે ગણી હતી. એ રેકૉર્ડની બાબત છે કે આમાંના કોઈ પણ સાક્ષીએ જણાવ્યું નથી કે અલ્ટ્રાવાયોલેટ પ્રકાશ હેઠળ ફરિયાદીના હાથની પણ તપાસ કરવામાં આવી હતી. અગાઉ નોંધ્યા મુજબ, આંક ૧૪ પરના પંચનામામાં વર્ણવેલ ઘટનાઓનો ક્રમ સંપૂર્ણપણે અલગ છે. આમ, તમામ મુખ્ય સાક્ષીઓના પુરાવા, જો એકબીજા સાથે સરખાવીને વાંચવામાં આવે, તો તેમાં સુસંગતતાનો અભાવ છે અને, હકીકતમાં, વિરોધાભાસી જણાય છે.

૪૦. અગાઉ નોંધ્યા મુજબ, આવા કિસ્સામાં જ્યાં આરોપીનું ભાગ્ય માત્ર ફરિયાદી, શેડો સાક્ષી અને છટકું ગોઠવનાર અધિકારીની જુબાનીઓ પર આધાર રાખે છે, ત્યાં એ જરૂરી છે કે તેમના પુરાવા સુસંગત, વિશ્વસનીય અને ઉત્તમ ગુણવત્તાના હોવા જોઈએ. તેથી, આ સાક્ષીઓની જુબાનીઓમાં રહેલી વિસંગતતાઓ અને વિરોધાભાસોને અવગણી શકાય નહીં.

૪૧. આ તબક્કે, અપીલકર્તા-આરોપી દ્વારા ઊભા કરવામાં આવેલા બચાવના સંદર્ભમાં ફરિયાદપક્ષના પુરાવા ધ્યાનમાં લેવા મહત્વપૂર્ણ છે. તેમના બચાવમાં, અપીલકર્તા-આરોપીએ એવી રજૂઆત કરી છે કે જિલ્લા વિકાસ અધિકારી, અમરેલીના સૂચના પત્ર (આંક ૨૧) ને અનુસરીને, અપીલકર્તા-આરોપીએ બાકી વેરા માટે સઘન ડોર-ટુ-ડોર વસૂલાત કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી. બીજી તરફ, બનાવના દિવસે, મીટિંગમાં હાજરી આપ્યા પછી, જ્યારે અપીલકર્તા-આરોપી ઘરે પરત ફરી રહ્યા હતા, ત્યારે ફરિયાદી તેમના ભાઈ દ્વારા ખરીદવામાં

આવેલા મકાનને લગતા દસ્તાવેજો સાથે તેમની પાસે પહોંચ્યા અને અધિકાર પત્રકમાં તેમના ભાઈના નામે તે ટ્રાન્સફર કરવા વિનંતી કરી. તે સમયે, અપીલકર્તા-આરોપીએ આગ્રહ કર્યો હતો કે ફરિયાદી પ્રથમ પેઝિંગ વેરાની બાકી રકમ ચૂકવે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે પંચાયતના રેકૉર્ડ મુજબ, ફરિયાદીના વેરાના બીલની બાકી રકમ રૂ. ૩૨૦=૦૦ હતી, જેમાંથી આંક ૨૬ પરની પહોંચ મુજબ, તારીખ ૧૩.૧૧.૨૦૦૧ ના રોજ રૂ. ૧૨૦=૦૦ ચૂકવવામાં આવ્યા હતા, અને રૂ. ૨૦૦=૦૦ ની બાકી રકમ રહી હતી. જ્યારે ફરિયાદીએ રૂ. ૨૦૦=૦૦ આપ્યા, ત્યારે અપીલકર્તા-આરોપીએ બાકી વેરાની ચુકવણી તરીકે તેનો સ્વીકાર કર્યો. ત્યારબાદ, તેમની સામે ખોટો કેસ શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અપીલકર્તા-આરોપી વિરુદ્ધનો કેસ ષડયંત્રના ભાગરૂપે ખોટી રીતે શરૂ કરવામાં આવ્યો છે, જે બે મુખ્ય પરિબળોથી પ્રેરિત છે:

(૧) અપીલકર્તાએ, તેમની સત્તાવાર ફરજો દરમિયાન, પંચાયતની ગૌચર જમીન પર ફરિયાદી અને તેમના સાથીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા દબાણો દૂર કરવા માટે કાર્યવાહી કરી હતી, અને

(૨) અપીલકર્તા-આરોપીએ લેબર કમિશનર સમક્ષ પંચાયતના કર્મચારી શ્રી શાંતિલાલ દામોદર જોષી દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી કાનૂની કાર્યવાહીમાં પંચાયતનું પ્રતિનિધિત્વ અને બચાવ કર્યો હતો.

૪૨. આ બે પરિબળોથી નારાજ થઈને, ફરિયાદી અને શાંતિલાલ દામોદર જોષીએ, મિલીભગત કરીને અને અંગત અદાવત રાખીને, અપીલકર્તા-આરોપી વિરુદ્ધ ષડયંત્ર રચ્યું, અને વેરાની ચુકવણીના બહાને, તેમને રૂ. ૨૦૦=૦૦ આપીને ફસાવ્યા અને હાલના કેસમાં તેમને ખોટી રીતે સંડોવી દીધા.

૪૩. જિલ્લા વિકાસ અધિકારી, અમરેલી દ્વારા તાલુકા પંચાયત, ખાંભાને સંબોધિત તારીખ ૨૭.૧૨.૨૦૦૧ ના પત્ર (આંક ૨૧) પરથી જણાય છે કે જમીન મહેસૂલ અને અન્ય વેરાની વસૂલાત ઝડપી કરવા માટે નિર્દેશ જારી કરવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં એવો પણ નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો કે પાલન કરવામાં કોઈ પણ બેદરકારી સંબંધિત કર્મચારીના સેવા રેકૉર્ડમાં નોંધવામાં આવશે. આ જ પત્ર પર તાલુકા વિકાસ અધિકારીનો શેરો એ પણ દર્શાવે છે કે ગ્રામ પંચાયતના કર્મચારીઓને બાકી વેરાની વસૂલાત માટે સઘન ડોર-ટુ-ડોર વસૂલાત કરવા નિર્દેશ આપતી સમાન સૂચનાઓ આપવામાં આવી હતી.

૪૪. આંક ૨૭ પરના નિવેદન પરથી એ પણ જણાય છે કે કથિત બનાવના સમયે, પંચાયતની ગૌચર જમીન પર દબાણ કરવા અંગે ફરિયાદી અને અન્ય ૨૦ વ્યક્તિઓ સામે કેટલાક કેસ પેન્ડિંગ હતા. વધુમાં, આંક ૨૬ પર રજૂ કરાયેલી પહોંચ સ્પષ્ટપણે અપીલકર્તા-આરોપીના ભાઈના મકાન અંગે રૂ. ૧૨૦=૦૦ ની વેરાની રકમની ચુકવણી સૂચવે છે. તદુપરાંત, આંક ૨૮ થી ૩૦ ના દસ્તાવેજ પુરાવા પંચાયતની ચૂંટણી માટે ફરિયાદીની પત્નીની ઉમેદવારી રદ થવાનો સંકેત આપે છે.

જપ. આ સંદર્ભમાં, ફરિયાદીની ઊલટતપાસ દરમિયાન રેકૉર્ડ પર આવેલી કેટલીક મહત્વપૂર્ણ હકીકતોની નોંધ લેવી જરૂરી બને છે. ફરિયાદીની ઊલટતપાસ પરથી એવું સ્પષ્ટ થાય છે કે કથિત બનાવના સમયે, પંચાયતની ગૌચર જમીન પરના દબાણ અંગે તેમની સામે કેસ પેન્ડિંગ હતો, જેમાં તેમણે મનાઈહુકમ માંગ્યો હતો, જેની સામે પંચાયત બચાવ કરી રહી હતી. વધુમાં, એવું પણ બહાર આવ્યું છે કે સંબંધિત સમયગાળા દરમિયાન, ફરિયાદીની પત્નીએ પંચાયતની ચૂંટણી માટે ઉમેદવારી ફોર્મ ભર્યું હતું, જે બાદમાં રદ કરવામાં આવ્યું હતું અને તે સમયે અપીલકર્તા પંચાયતમાં તલાટી-કમ-મંત્રી તરીકે ફરજ બજાવતા હતા. એ પણ રેકૉર્ડ પર આવ્યું છે કે ફરિયાદીના ભાઈના મકાન અંગેનો રૂ. ૧૨૦=૦૦ નો મિલકત વેરો તારીખ ૧૩.૧૧.૨૦૦૧ ના રોજ પંચાયતના કર્મચારી શાંતિલાલ દામોદર જોષીને ચૂકવવામાં આવ્યો હતો, જેને ફરિયાદીએ ખૂબ જ વિશ્વાસુ વ્યક્તિ તરીકે વર્ણવ્યા હતા. ફરિયાદીએ એસીબી અધિકારીઓને તેમનો સંપર્ક કરવા માટે શાંતિલાલ દામોદર જોષીનો ટેલિફોન નંબર પણ આપ્યો હતો. ઊલટતપાસ પરથી, એવું વધુ સ્પષ્ટ થાય છે કે અપીલકર્તા-આરોપીએ તેમને બીજા દિવસે આવવા માટે કહ્યું હોવા છતાં, તેઓ ઇરાદાપૂર્વક તેમ કરવા ગયા ન હતા, કારણ કે તે સમયે તેમનો ઇરાદો અપીલકર્તા-આરોપીને પકડાવવાનો હતો. ફરિયાદીએ ઊલટતપાસમાં એમ પણ જણાવ્યું કે, પોલીસ સમક્ષના તેમના નિવેદનમાં, તેમણે એવો ઉદ્દેશ કયો ન હતો કે છટકાના સમયે, અપીલકર્તા-આરોપીએ તેમને પૂછ્યું હતું કે, "તમે પૈસા

લાવ્યા છો?" ન તો તેમણે એમ જણાવ્યું કે તેમણે હકારાત્મક જવાબ આપ્યો હતો. સૌથી અગત્યનું, ફરિયાદીએ ઊલટતપાસ દરમિયાન સ્પષ્ટ કબૂલાત કરી છે કે તેમને અને તેમના ભાઈની મિલકતોના સંદર્ભમાં ચૂકવવાપાત્ર કુલ વેરો રૂ. ૨૦૦=૦૦ હતો. ઊલટતપાસમાંથી એ પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે બનાવના ૧૫ દિવસ પહેલા, અપીલકર્તા-આરોપીએ ફરિયાદીના ભાઈના નામે પ્રશ્નવાળી મિલકત ટ્રાન્સફર કરવાની પ્રક્રિયા પહેલેથી જ શરૂ કરી દીધી હતી અને લેન્ડ રેવન્યુ કોડ ની કલમ ૧૩૫ડી હેઠળ નોટિસ પણ જારી કરી હતી. એ નોંધવું યોગ્ય છે કે નવા માલિકના નામે કોઈ પણ મિલકત ટ્રાન્સફર કરતા પહેલા, સત્તાધિકારીની એ જોવાની જવાબદારી છે કે વેરા અંગે કોઈ રકમ બાકી ન રહે.

૪૬. ઉપરોક્ત ચર્ચા પરથી, એ સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત થાય છે કે મુખ્ય સાક્ષીઓના પુરાવા અસંગત અને એકબીજા સાથે તેમજ ફરિયાદપક્ષના કેસ સાથે વિરોધાભાસી છે. વધુમાં, ફરિયાદી દ્વારા તેમની ઊલટતપાસ દરમિયાન કરવામાં આવેલી કબૂલાતો તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવા, જેનો ઉપર ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, તેને ધ્યાનમાં લેતા અપીલકર્તા-આરોપી દ્વારા લેવામાં આવેલ બચાવ વધુ વ્યાજબી લાગે છે.

૪૭. સર્વોચ્ચ અદાલતે, મદ્રાસ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટકના કેસમાં, જે (૨૦૨૪) ૩ એસ.સી.સી. ૫૪૪ માં નોંધાયેલ છે, નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે :—

"૨૬. એ નોંધી શકાય છે કે ક્રિમિનલ કેસમાં બે મંતવ્યોની શક્યતા એ કોઈ અસાધારણ ઘટના નથી. બે-મંતવ્યોના સિદ્ધાંતને અદાલતો દ્વારા ન્યાયિક રીતે માન્યતા આપવામાં આવી છે અને તે ત્યારે અમલમાં આવે છે જ્યારે પુરાવાઓનું મૂલ્યાંકન સમાન રીતે વ્યાજબી હોય તેવા બે મંતવ્યોમાં પરિણમે છે. જો કે, વિવાદ આરોપીની તરફેણમાં ઉકેલવો જોઈએ. કારણ કે, આરોપીના નિર્દોષ હોવાની તરફેણમાં સમાન રીતે વ્યાજબી મંતવ્યનું અસ્તિત્વ એ પોતે જ ફરિયાદપક્ષના કેસમાં વ્યાજબી શંકા છે. તદુપરાંત, તે નિર્દોષ હોવાના અનુમાનને મજબૂત બનાવે છે. અને તેથી, જ્યારે બે મંતવ્યો શક્ય હોય, ત્યારે આરોપીના નિર્દોષ હોવાની તરફેણ કરતા એક મંતવ્યને અનુસરવું એ ક્રિયાનો સૌથી સુરક્ષિત માર્ગ છે...."

૪૮. ઉપરોક્ત તેમજ ગેરકાયદેસર લાંચની સ્વીકૃતિ અંગે ત્રણેય મુખ્ય સાક્ષીઓના પુરાવાઓમાં રહેલી વિસંગતતાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, જ્યારે બે મંતવ્યો શક્ય હોય, ત્યારે ચોક્કસપણે આરોપીના નિર્દોષ હોવાની તરફેણ કરવું હોય તે ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ.

૪૯. આમ, સમગ્ર પુરાવાઓની તપાસ કરવા પર, આ અદાલતનો એવો સુવિચારિત મત છે કે ફરિયાદપક્ષ વ્યાજબી શંકાની પેલે પાર, લાંચની માંગણી અને ગેરકાયદેસર લાંચની સ્વીકૃતિના આવશ્યક તત્વો સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યો છે. આ સંદર્ભે કાયદો સારી રીતે સ્થાપિત છે કે ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન

એક્ટ હેઠળ ગુનો બનવા માટે, ફરિયાદપક્ષ દ્વારા વિવાદાસ્પદ હકીકત તરીકે જાહેર સેવક દ્વારા ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને સ્વીકૃતિની સાબિતી, આરોપીનો અપરાધ સ્થાપિત કરવા માટે એક અનિવાર્ય શરત છે. જો કેસમાં મુખ્ય પુરાવા અવિશ્વસનીય હોય, તો આરોપીને દોષિત ઠેરવવા માટે માત્ર લાંચના પૈસા જમ કરવા પૂરતા નથી, સિવાય કે એવો પુરાવો હોય કે પૈસા સ્વેચ્છાએ લાંચ તરીકે સ્વીકારવામાં આવ્યા હતા.

૫૦. કારણ કે ફરિયાદપક્ષ માંગણી અને તેની અનુગામી સ્વીકૃતિના પાસાઓ અંગે નક્કર અને ખાતરીજનક પુરાવા આપીને પાયાની હકીકત સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે, હાલના કેસમાં ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ ની કલમ ૨૦ હેઠળ અનુમાનનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી.

૫૧. ઉપરોક્ત ચર્ચા અને રેકૉર્ડ પરના સમગ્ર પુરાવાઓના પુનઃ મૂલ્યાંકનને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલતનો એવો સુવિચારિત મત છે કે ફરિયાદપક્ષે નક્કર અને ખાતરીજનક પુરાવા આપીને કેસને વ્યાજબી શંકાની પેલે પાર સાબિત કર્યો નથી અને નીચલી અદાલતે સમગ્ર પુરાવાઓનું સાચા પરિપ્રેક્ષ્યમાં મૂલ્યાંકન કર્યું નથી. વધુમાં, જ્યારે માંગણી અને તેની અનુગામી સ્વીકૃતિના આવશ્યક તત્વો, એટલે કે વિવાદાસ્પદ હકીકત, વ્યાજબી શંકાની પેલે પાર સાબિત થઈ નથી, ત્યારે માત્ર લાંચની ચલણી નોટોની જમી ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ ની કલમ ૭ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો બની શકે નહીં કારણ કે તે વ્યાજબી શંકાની પેલે પાર સાબિત થયું નથી કે આરોપીએ ગેરકાયદેસર લાંચ હોવાનું જાણીને

સ્વેચ્છાએ રકમ સ્વીકારી હતી. તેથી, ધ પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ ની કલમ ૨૦ હેઠળના અનુમાનની મદદ લઈને અપીલકર્તા-આરોપીને દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં, ખાસ કરીને ત્યારે, જ્યારે ફરિયાદપક્ષના કેસનો આધાર અને પાયો, એટલે કે માંગણી અને તેની સ્વીકૃતિ સાબિત થઈ નથી.

૫૨. ઉપર જણાવેલ ક્રિમિનલ ન્યાયશાસ્ત્રના મુખ્ય સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને અને રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લેતા, આ અદાલતનો એવો સુવિચારિત મત છે કે હાલના કેસમાં, એવું કહી શકાય નહીં કે ફરિયાદપક્ષે નક્કર અને ખાતરીજનક પુરાવા આપીને કેસને વ્યાજબી શંકાની પેલે પાર સાબિત કર્યો છે અને, તેથી, શંકાનો લાભ અપીલકર્તા-આરોપીની તરફેણમાં જાય છે. આમ, એવું જણાય છે કે નીચલી અદાલતે કથિત ગુના માટે હાલના અપીલકર્તા-આરોપીને દોષિત ઠેરવતી વખતે ભૂલ કરી છે અને, તેથી, આ અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપ જરૂરી છે.

૫૩. પરિણામે, અપીલકર્તા-દોષિત દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ સફળ થાય છે, અને તેને આથી મંજૂર કરવામાં આવે છે. વિદ્વાન સ્પેશિયલ જજ અને સેશન્સ જજ, અમરેલી દ્વારા સ્પેશિયલ કેસ નં. ૨૨/૨૦૦૨ માં પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૦૪ ના વાદગ્રસ્ત દોષિત ઠરાવતા અને સજાના ચુકાદા અને હુકમને આથી રદબાતલ અને નામંજૂર કરવામાં આવે છે. અપીલકર્તા-આરોપીને તમામ આક્ષેપોમાંથી મુક્ત કરવામાં આવે છે.

૫૪. જામીન બોન્ડ રદબાતલ થયેલા ગણવામાં આવશે. જો કોઈ દંડની રકમ ચૂકવવામાં આવી હોય, તો તે અપીલકર્તા-આરોપીને પરત કરવામાં આવશે. રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહી (પ્રોસીડીંગ્સ) તાત્કાલિક નીચલી અદાલતને પરત કરવામાં આવે.

(વિમલ કે. વ્યાસ, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.